

Prosjekt: Familiestyrkende tiltak under soning

Prosjektnummer 2013/FBM9309

Virksomhetsområde: Forebygging

Søkerorganisasjon: For Fangers Pårørende (FFP)

Forord

Fengsling av et nært familiemedlem kan være en stor belastning for forholdet mellom den innsatte og familien på utsiden. Tilrettelegging av kontakt og dialog under soning er derfor svært viktig når det gjelder å forebygge brudd i familierelasjoner og viktig for den innsattes reintegrering i samfunnet etter løslatelse. For Fangers Pårørende (FFP) har i samarbeid med organisasjonen WayBack gjennomført et toårig forebyggende prosjekt med formål å styrke relasjonen mellom den innsatte og familien under soning.

Prosjektet har vært todelt:

- Tilbud om familieterapi for innsatte og deres pårørende
- Tilrettelagt samvær for innsatte og deres barn i Wayback sitt barnerom

Prosjektet har vært gjennomført i Trondheims-regionen av WayBack i Trondheim og FFPs lokalavdeling i Trondheim (FFP Trøndelag). Prosjektet har vært rettet mot innsatte og pårørende i Trondheim fengsel, Trondheim fengsel avdeling Kongensgate, Trondheim fengsel avdeling Leira, og prosjektet har vært gjennomført i samarbeid med disse fengslene.

Sammendrag

Hvert år opplever mellom 6000 og 9000 barn og unge at en forelder fengsles. Fengsling gjør det vanskelig å opprettholde god kontakt og ivareta gode relasjoner. En fengsling er imidlertid ikke bare en stor belastning under soningen, men kan også medføre at det blir vanskelig å gjenoppta familielivet etter soningen. Rollene i familien er ofte endret, og partenes forventninger til livet etter løslatelse kan være ulike. Å hjelpe familier til å forberede seg på løslatelsen er derfor svært viktig.

Prosjektet *Familiestyrkende tiltak under soning* har vært et samarbeid mellom organisasjonene For Fangers Pårørende (FFP) og WayBack. Målsettingen med prosjektet har vært å styrke relasjonene mellom innsatte og deres pårørende under soning, med særlig fokus på innsatte og deres barn.

Familieterapi og samvær er viktige bidrag for å unngå skadede relasjoner eller familieoppløsning som følge av fengsling. Prosjektets målsetting har vært å gjøre familiene bedre rustet til å fungere sammen i tiden etter fengselsoppholdet, å sikre barna en god omsorgssituasjon og å styrke grunnlaget for den innsattes re-integrering i samfunnet.

Prosjektets målgruppe har primært vært innsatte med barn og deres nærmeste familie. Prosjektet har vært gjennomført i Trondheims-regionen og har rettet seg mot innsatte og pårørende i Trondheim fengsel, Trondheim fengsel avdeling Kongensgate, Trondheim fengsel avdeling Leira. Prosjektet har vært gjennomført i samarbeid med disse fengslene.

Det familieterapeutiske tilbudet har vært gjennomført både gjennom individuelle samtaler, parsamtaler og familiesamtaler, ledet av FFPs familieterapeut. Samtalene har vært

gjennomført både underveis i soningen og etter løslatelse.

Prosjektet har også inneholdt et tilbud til innsatte og deres barn om samvær i tilrettelagte lokaler i Wayback sitt barnerom. Det ble i 2013 brukt ressurser på nødvendige forbedringer på *Barnerommet* slik at det skulle bli bedre egnet for samvær mellom innsatte og hans barn under permisjon. En del praktiske problemer knyttet til bytte av lokaler samt det at de frivillige tidligere innsatte i Wayback ikke lenger fikk tillatelse til å komme til Trondheim fengsel, førte til at en viktig kilde til rekruttering av innsatte til denne delen av prosjektet forsvant. Dette fikk dessverre den konsekvens at samvær i *Barnerommet* ikke ble gjennomført som forutsatt i prosjektet.

Bakgrunn for prosjektet/målsetting

Bakgrunn

I løpet av ett år opplever mellom 6000 og 9000 barn og unge at en av deres foreldre fengsles. Fengsling gjør det ofte vanskelig å opprettholde en god kontakt og ivareta gode relasjoner. Dette handler både om besøksrom som er dårlig egnet til positivt samvær og for lite besøkstid. Til tross for positive endringer i kriminalomsorgen på dette området de siste årene, er det fremdeles slik at fengslene i for liten grad legger tilstrekkelig vekt på relasjonsstyrkende tiltak. Det å styrke innsattes nettverk og å legge til rette for god kontakt og opprettholdelse av relasjoner under soning er av sentral betydning i et rehabiliteringsperspektiv. Forskning viser at innsatte som opprettholder gode familierelasjoner og som opprettholder sine roller som ektefeller og foreldre under soningen, klarer seg bedre etter løslatelse enn andre innsatte (Hairston 2002). Dette har også klare implikasjoner for situasjonen til deres barn.

Forskning viser at pårørende får helsemessige konsekvenser når et familiemedlem blir fengslet. FFPs landsomfattende spørreundersøkelse *Helse og livskvalitet blant fangers pårørende* (FFP 2007) viste at over halvparten av de voksne pårørende hadde fått dårligere helse etter fengslingen. Jo nærmere relasjonen til den innsatte var, jo større var de negative konsekvensene for helsen. Barn som opplever fengsling av mor, far eller en annen som står dem nær, kan oppleve dette som en krise. Barna rammes både ved at de ofte mister kontakten med den fengslede, og av den vanskelige situasjonen familien ofte kommer i.

Målsetting

Prosjektets hovedmålsettinger har vært følgende:

- Å gi familiene gode rammer og arenaer for å vedlikeholde og styrke relasjonene for å forebygge problemer og familieoppløsning på grunn av fengsling
- Å gi barna gode opplevelser som kan dempe sorg og savn under soningstiden
- Å bidra til å forebygge fengslingens negative helsemessige konsekvenser for pårørende og innsatte
- Å forberede familiene for tiden etter løslatelse og dermed også styrke den innsattes mulighet for en positiv reintegrering i samfunnet

I tillegg til at fengsling ikke bare en stor belastning for familielivet under soningen, medfører den også for mange at det blir vanskelig å gjenoppta familielivet etter soning. Rollene i familien er ofte endret, og partenes forventninger til livet etter løslatelse kan være ulike. En viktig målsetting i prosjektet har vært å bedre forholdene for tilrettelegging av kontakt og dialog under soning. Dette er av sentral betydning for å forebygge brudd i familierelasjoner og for å sikre at barn har en god omsorgssituasjon.

Tilbudet om familieterapi har bidratt til å skape en arena hvor pårørende og innsatte har fått mulighet til å ta opp viktige problemstillinger under veiledning av FFPs familieterapeut. For innsatte med barn har det vært særlig verdifullt med familieterapi. FFPs erfaring er at det ofte råder stor usikkerhet og i noen tilfeller uenighet mellom foreldrene om hva som er til beste for barnet, blant annet når det gjelder barnets kontakt med den fengslede. Gjennom familieterapi har foreldrene fått hjelp til å samarbeide og få hjelp til å flytte fokus fra konflikter i voksenforholdet til et fokus på hva som er til det beste for barna.

Prosjektgjennomføring/metode

Vi har i dette prosjektet gjennomført følgende:

Informasjonsfolder og infoplakat

FFP har gjennom dette prosjektet utviklet informasjonsfolder og informasjonsplakat.

Informasjonsmateriellet synliggjør problemstillinger knyttet til familiekontakt og opprettholdelse av relasjoner under soning. Plakaten henger på alle avdelinger i Trondheim fengsel, Trondheim fengsel avdeling Kongens gate og på Leira fengsel.

Informasjonsbrosjyren er sendt til alle innsatte ved disse fengslene gjennom en periode på to år. Disse fengslene har til sammen 185 plasser, og det har i løpet av prosjektperioden vært mange nyinnsettelse. Det er derfor langt flere enn 185 innsatte som har fått kjennskap til prosjektet gjennom informasjonsmateriellet.

I tillegg til innsatte, har også pårørende i Sør-Trøndelag og ulike samarbeidspartnere fått informasjonsbrosjyren tilsendt.

Samarbeidsmøter med kriminalomsorgen og WayBack

FFP har hatt jevnlige møter med kriminalomsorgen og WayBack gjennom hele prosjektperioden. Sentrale temaer under møtene har vært synliggjøring av problemstillinger og bevisstgjøring på viktigheten av at kriminalomsorgen setter fokus på ivaretagelse familierelasjoner under soning. På møtene har også praktisk tilrettelegging i forhold til gjennomføring av familieterapi vært et tema.

Servicetorg i Trondheim fengsel

FFP deltok på månedlige servicetorg i Trondheim siste halvdel av 2014. Servicetorg er en arena hvor ulike organisasjoner kommer inn i fengselet for å gi innsatte informasjon om ulike tilbud og tjenester. Dette har vært en fin arena for å komme i kontakt med innsatte, fortelle om FFP prosjektet. Mange innsatte har ønsket å diskutere problemstillinger knyttet til samvær

med barn under soning, og har hatt nytte av å kunne møte familieterapeut og rådgivere fra FFP.

Åpen dag for pårørende i Trondheim fengsel

FFP bidro da Trondheim fengsel arrangerte informasjonsdag for pårørende. Vi fortalte om FFP og våre tilbud til pårørende samt om prosjektet. Mange pårørende som deltok på dette arrangementet hadde ikke kjennskap til FFP fra før, men flere har benyttet FFPs tilbud i etterkant av møtet.

Informasjonskveld for pårørende hos FFP

FFP inviterte en advokat og barneansvarlig i Trondheim fengsel til en informasjonskveld for pårørende om barns og innsattes rettigheter til kontakt under soning. Mange pårørende deltok denne kvelden, og hadde både nytte av informasjonen og glede av å møte andre pårørende.

Familieterapi

Tilbudet om familieterapi har bidratt til å skape en arena hvor pårørende og innsatte har fått mulighet til å ta opp viktige problemstillinger under veiledning av FFPs familieterapeut. I tilfeller der den innsatte har barn, har det vært særlig verdifullt med familieterapi. FFPs erfaring er at det ofte råder stor usikkerhet og i noen tilfeller uenighet mellom foreldrene om hva som er til beste for barnet, blant annet når det gjelder barnets kontakt med den fengslede. Gjennom familieterapi har foreldrene fått hjelp til å samarbeide og flytte fokus fra konflikter i voksenforholdet til et fokus på hva som er til det beste for barna.

FFPs familieterapeut arbeider etter såkalt systemisk teori og metode. Dette innebærer blant annet at man ser en person som en del av et større sosialt system. Familieterapeutens oppgave er å utfordre partene til å gå inn i vanskelige temaer og å snakke om dette på en annen måte enn tidligere. Slik skapes også en større forståelse for hverandres opplevelser, noe som bidrar til at dynamikken i samspeillet endres. En familieterapeut utdannet i denne retningen inntar en nøytral posisjon og jobber ut fra forståelsen om svaret på problemene ligger i det sosiale systemet/familien selv, og at de derfor også er de best egnede til å finne gode løsninger, så fremt de sikres gode nok rammer for å snakke sammen på en konstruktiv måte.

Samvær i «Barnerommet» i lokalene til WayBack

Det ble i 2013 brukt ressurser på nødvendige forbedringer på *Barnerommet* slik at det skulle bli bedre egnet for samvær mellom innsatte og barn under permisjon. WayBack fikk en del praktiske utfordringer knyttet til bytte av lokaler. I tillegg til dette bestemte Trondheim fengsel at de frivillige (tidligere innsatte) i WayBack likevel ikke fikk tillatelse til å komme til Trondheim fengsel. Dette førte til at en viktig kilde til rekruttering av innsatte til denne delen av prosjektet forsvant. Samlet sett førte disse problemstillingene til at samvær i *Barnerommet* ikke ble gjennomført som forutsatt i prosjektet. Vi vil derfor tilbakeføre deler av bevilgningen som skulle gått til WayBack til Extrastiftelsen.

Vi vil framheve at samarbeidet med Wayback likevel har hatt stor betydning for prosjektet, både på grunn av Wayback sitt fokus og kompetanse om innsattes situasjon og fordi de har bidratt til rekruttering i prosjektet via andre kanaler enn via fengselet.

Resultater og resultatvurdering

Problemstillinger knyttet til WayBack sitt bidrag inn i prosjektet, medførte mye ekstra arbeid for FFP. Det ble særlig viktig for oss å arbeide med synliggjøring av viktige problemstillinger knyttet til samvær mellom innsatte og barn, både i forhold til kriminalomsorgen og innsatte foreldre. Utfallet av prosjektet ble annerledes enn hva vi i utgangspunktet hadde tenkt, men vi ser klart at problemstillinger knyttet til samvær under permisjon har fått et fokus i kriminalomsorgen som vi mener ikke hadde vært der i samme grad uten dette prosjektet. Det har blitt en økt oppmerksomhet knyttet til kontakten mellom innsatt og barn, og en tydelig økt bevissthet om viktigheten av samvær mellom innsatte og hans barn. Videre tar innsatte i langt større grad enn tidligere kontakt med FFP for å diskutere problemstillinger knyttet til samvær med barn under permisjon og ellers. FFP har gitt mange innsatte råd og støtte, og har mottatt flere takkebrev fra innsatte som opplever at de har fått hjelp til å håndtere problemstillinger knyttet til samvær med barn under soning på en bedre måte.

Som beskrevet ovenfor er den økte bevisstheten om viktigheten av kontakt mellom foreldre og barn under soning et resultat av dette prosjektet vi er svært fornøyd med.

Et annet resultat av dette prosjektet er at tilbudet om familieterapi har videreutviklet seg til et tilbud om *reflekterende samtaler*. På mange måter har dette prosjektet støttet av Extrastiftelsen fungert som et forprosjekt til prosjektet om reflekterende samtaler for innsatte og hans familie i Trondheim fengsel. Dette prosjektet videreføres etter prosjektperioden med flere bidragsyttere, blant annet Stiftelsen UNI og lokale legater i Trondheim.

Trondheim fengsel har i flere år drevet med reflekterende samtaler med innsatte. I denne type samtalene snakker den innsatte med en ansatt, mens en annen ansatt sitter ved siden av og hører på. Den andre ansatte kan innimellom komme med sine refleksjoner, men samtalen skal være på den innsattes premisser.

Samarbeidet som er etablert mellom Trondheim fengsel og FFP, har ført til at familien til den innsatte slipper inn i fengsel for at familien samlet kan delta i reflekterende samtaler. Dette er et tilbud som ikke har eksistert før og samarbeidet mellom fengselet og FFP er i så måte banebrytende.

Familiesamtalene kan virke rehabiliterende og kriminalitetsforebyggende for den innsatte samtidig som at samtalene kan virke forebyggende for familiemedlemmene både når det gjelder helse, økonomi, barnas situasjon og for å unngå relasjonsproblemer under og etter soning. Det er av svært viktig betydning at endringer som skal hjelpe en hel familie skjer med hele familien til stede. Familien skal ikke bare være til stede for å overvære og forstå endringen som skjer med den innsatte, hele familiesystemet gjennomgår små eller store endringer som familien må «eie».

Dette samarbeidsprosjektet har fått mye positiv omtale, blant annet gjennom tre artikler i Tidsskrift for Norsk Psykologforening:

Tidsskrift for Norsk Psykolog Forening, mai 2014: *Familien inn i fengsel.*

Tidsskrift for Norsk Psykolog Forening, juni 2014: *Pårørende blir ekskludert.*

Tidsskrift for Norsk Psykolog Forening, juli 2014: *Heier på familieterapi.*

Oppsummering, konklusjon, videre planer

Dette prosjektet har virket familiestyrkende for mange familier i Sør-Trøndelag som opplever fengsling av et familiemedlem. Familieterapi og et økt fokus på familierelasjoner i kriminalomsorgen har vært viktige bidrag for å unngå skadede relasjoner eller familieoppløsning som følge av fengsling. Familier som har deltatt i prosjektet vil kunne oppleve å stå bedre rustet til å fungere sammen i tiden etter fengselsoppholdet.

Prosjektet er nå faset ut fra familieterapi til reflekterende samtaler for innsatte og hans familie. Dette prosjektet skal videreføres, og vi har skaffet finansiering til dette for 2015.

Litteratur:

Hairston, J. C. F: (2002). *Prisoners and families: parenting issues during incarceration.*

For Fangers Pårørende (FFP): *Helse og livskvalitet blant fangers pårørende.*